

Sygn. akt II UK 101/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z wniosku J.R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.

o wypłatę środków z subkonta ubezpieczonego po śmierci na rzecz uprawnionego spadkobiercy,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 2 października 2019 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 8 listopada 2017 r., sygn. akt III AUa (...),

1. oddala skargę kasacyjną,

2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz pozwanego organu rentowego kwotę 240 zł (dwieście czterdzieści) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2017 r., III AUa (...), Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację wnioskodawcy J.R. od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i

Ubezpieczeń Społecznych w O. z dnia 22 lutego 2017 r., którym oddalono odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. z dnia 7 października 2016 r. - dalej także ZUS lub organ rentowy, odmawiającej wypłaty środków zgromadzonych na subkoncie ubezpieczonej A.L.R. zmarłej matki wnioskodawcy.

W ustalonym stanie faktycznym, w dniu 27 sierpnia 2014 r. A.L.R. (ur. w dniu [...] 1952 r.), będąca członkiem otwartego funduszu emerytalnego (dalej ofe), złożyła wniosek o emeryturę z obliczeniem jej wysokości w najkorzystniejszym wariantcie. Organ rentowy uznał, że najkorzystniejszym wariantem było obliczenie jej emerytury na podstawie art. 183 ust. 1 i 4 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1270 ze zm. dalej także ustawa emerytalna), co spowodowało przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w ofe ubezpieczonej, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa, zgodnie z art. 111a ust. 1 pkt 2 oraz art. 81 ust. 10 ustawy z dnia 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 1906 ze zm.) oraz ustanie członkostwa wnioskodawczynie w otwartym funduszu emerytalnym. Decyzją z dnia 30 października 2014 r. organ rentowy przyznał wnioskodawczynie od dnia 1 sierpnia 2014 r. prawo do emerytury obliczonej zgodnie z art. 183 ustawy emerytalnej. Przy ustalaniu podstawy obliczenia emerytury uwzględniono składki na ubezpieczenie emerytalne ewidencjonowane na jej koncie zwiększone wskaźnikiem korygującym 19,52/12,22, stanowiącym stosunek pełnej wysokości składki na ubezpieczenie emerytalne do wysokości zaewidencjonowanej na koncie ubezpieczonej w ZUS (art. 184 ust. 3 ustawy emerytalnej). Ubezpieczona zmarła w dniu 4 lutego 2016 r., a w dniu 17 lutego 2016 r. wnioskodawca złożył w organie rentowym wniosek o wypłatę środków zaewidencjonowanych na subkoncie matki.

Decyzją z dnia 7 października 2016 r. organ rentowy odmówił wnioskodawcy wypłaty żądanych środków, ponieważ ubezpieczona nie wskazała wnioskodawcy w trybie art. 25b ustawy emerytalnej, jako osoby uprawnionej do wypłaty środków zaewidencjonowanych na jej subkoncie. W odwołaniu od tej decyzji wnioskodawca wniósł o jej zmianę w całości przez przyznanie prawa do środków zgromadzonych

na subkoncie po zmarłej, wskazując, że przesłanka wieku z art. 25b ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej odnosi się jedynie do emerytów - mężczyzn, a w przypadku kobiet należy się opierać na przesłance ustalenia prawa do okresowej emerytury kapitałowej do dnia poprzedzającego osiągnięcie wieku, o którym mowa w art. 24 ust. 1b tej ustawy. W dniu złożenia wniosku o emeryturę ubezpieczona ukończyła 62 lata, a zatem spełniała kryterium wieku określonego w art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o emeryturach kapitałowych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 926, dalej ustawa o emeryturach kapitałowych). Ponadto, skoro była wieloletnim członkiem ofe, to zaewidencjonowane na jej subconcie środki nie mogły być niższe niż kwota odpowiadająca dwudziestokrotności kwoty dodatku pielęgnacyjnego. Zmarła ubezpieczona posiadała subkonto, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2019 r., poz. 300 ze zm., dalej ustawa systemowa).

Wyrokiem z dnia 22 lutego 2017 r. Sąd pierwszej instancji oddalił odwołanie wnioskodawcy, wskazując w uzasadnieniu, że w świetle przepisów dotyczących zasad ewidencji subkonta, okoliczność przekazania za pośrednictwem ZUS środków zgromadzonych przez ubezpieczoną w otwartym funduszu emerytalnym na dochody budżetu państwa nie wyklucza automatycznie możliwości roszczenia o wypłatę kwoty gwarantowanej, ponieważ subkonto księguje tę część podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie emerytalne, która nie jest odprowadzana przez Zakład do wybranego przez ubezpieczonego otwartego funduszu emerytalnego. W ocenie Sądu nie zostały jednak spełnione przesłanki warunkujące wypłatę kwoty gwarantowanej określone w art. 25b ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej w zakresie wymogu osiągnięcia określonego wieku przez emeryta. Odwołując się do orzecznictwa sądowego i poglądów doktryny, Sąd pierwszej instancji stwierdził, że zgodnie z wykładnią językową norma art. 25b ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, jest adresowana do wszystkich emerytów, niezależnie od ich płci, którzy ukończyli wiek co najmniej 65 lat i 5 miesięcy, tzn. wiek określony w obowiązującym wówczas art. 24 ust. 1b ustawy emerytalnej. Odnosząc się do poglądu skarżącego, zgodnie z którym w przypadku kobiet możliwość wskazania osoby uprawnionej do wypłaty świadczenia gwarantowanego opierać się powinna na drugiej z przesłanek

wymienionych w art. 25b ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, którą jest ustalenie prawa do okresowej emerytury kapitałowej, Sąd Okręgowy podkreślił, że prawo do tego świadczenia nie było skarżącej ustalone, zatem także i ta przesłanka nie została spełniona. Sąd zaznaczył, że aby ta przesłanka została spełniona, ustalenie prawa do emerytury kapitałowej musiałoby być potwierdzone decyzją organu rentowego zgodnie z art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach kapitałowych na podstawie wniosku o ustalenie prawa do emerytury złożonego przez członka otwartego funduszu emerytalnego. Ponadto, Sąd pierwszej instancji podkreślił, że prawo do tej emerytury - co do zasady - przysługuje członkom otwartego funduszu emerytalnego, a przyznanie emerytury obliczonej na zasadzie art. 183 ustawy emerytalnej, spowodowało ustanie członkostwa A.L.R. w tym funduszu. Sąd Okręgowy uznał również, że zarzut skarżącego o braku pouczenia zmarłej o konsekwencjach pobierania emerytury w wymienionym wariancie, pozostaje bez wpływu na trafność decyzji organu rentowego. Zaznaczył, że na organie rentowym nie ciąży uniwersalny obowiązek pouczenia ubezpieczonych o wszystkich następstwach przyznawania prawa do świadczeń, ponieważ ustawodawca wyraźnie zastrzega, kiedy wymagane jest pouczenie ubezpieczonego (np. art. 138 ustawy emerytalnej).

Wyrokiem z dnia 8 listopada 2017 r., Sąd Apelacyjny w (...) oddalił apelację wnioskodawcy, wskazując w uzasadnieniu, że art. 25b ust. 1 ustawy emerytalnej określa przesłanki przyznania wypłaty gwarantowanej i zgodnie z tym przepisem organ rentowy informuje emeryta który: 1) nabył prawo do emerytury z tytułu osiągnięcia wieku, o którym mowa w art. 24 ust. 1b albo do dnia poprzedzającego osiągnięcie tego wieku miał ustalone prawo do okresowej emerytury kapitałowej; 2) posiadał subkonto, o którym mowa w art. 40a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; 3) nie pobiera okresowej emerytury kapitałowej - o możliwości wskazania imiennie jednej lub kilku osób fizycznych jako osób uposażonych, na rzecz których ma nastąpić po śmierci emeryta wypłata jednorazowego świadczenia pieniężnego. Sąd drugiej instancji odnosząc się do przesłanki wieku, przyznał, że art. 24 ust. 1b ustawy emerytalnej, do którego odsyła art. 25b ust. 1 pkt 1 określa wiek emerytalny mężczyzn. Jednakże podzielił pogląd Sądu pierwszej instancji, że jako przesłankę przyznania wypłaty gwarantowanej, ustawodawca przyjął ten wiek w odniesieniu także do kobiet. Wysokość tego wieku

emerytalnego, zgodnie z wówczas obowiązującymi przepisami, była uzależniona od daty urodzenia. W przypadku mężczyzn urodzonych w przedziale od dnia 1 lipca 1952 r. do dnia 30 września 1952 r. wiek emerytalny musiał wynosić co najmniej 66 lat i 7 miesięcy. Sąd podkreślił, że A.L.R. urodziła się w dniu [...] 1952 r. i dlatego, aby organ rentowy mógł poinformować ją (na podstawie art. 25b ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej) o możliwości wskazania jednej bądź kilka osób jako uposażonych do otrzymania wypłaty gwarantowanej po jej śmierci, musiałaby ona legitymować się wiekiem 66 lat i 7 miesięcy. Zmarła ubezpieczona nie spełniła warunku wieku, o którym mowa w punkcie 1 ustępu 1 tego przepisu, ponieważ w dniu śmierci miała 63 lata. Sąd Apelacyjny podzielił także zapatrywanie Sądu pierwszej instancji, że ubezpieczona nie spełniła także drugiej z przesłanek wymienionej w art. 25b ust. 1 pkt 1, gdyż nie miała ustalonego prawa do emerytury kapitałowej, bowiem nie została w tym przedmiocie wydana decyzja przez organ rentowy.

Sąd Apelacyjny wskazał, że zgodnie z art. 12 ustawy o emeryturach kapitałowych, prawo do emerytury kapitałowej i jej wysokość ustala organ rentowy, w drodze decyzji, na podstawie wniosku o ustalenie prawa do emerytury złożonego przez członka otwartego funduszu emerytalnego, zaś złożenie takiego wniosku oznacza jednocześnie złożenie wniosku o ustalenie prawa do emerytury, o której mowa w art. 24 ust. 1 ustawy emerytalnej (czyli emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego) i wniosku o emeryturę kapitałową. Z przepisu art. 116a ustawy emerytalnej wynika, że złożenie przez członka oświadczenia o emeryturę, o której mowa w art. 24 ust. 1 tej ustawy, oznacza jednocześnie złożenie wniosku o ustalenie okresowej emerytury kapitałowej, o której mowa w ustawie o emeryturach kapitałowych. Niezależnie zatem od tego czy ubezpieczony, będący członkiem otwartego funduszu emerytalnego, składał wniosek o ustalenie prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, czy też wniosek o ustalenie prawa do emerytury kapitałowej, organ rentowy jest obowiązany do rozpatrzenia przesłanek do nabycia obu tych świadczeń. Sąd Apelacyjny podkreślił, że ubezpieczona złożyła wniosek o ustalenie prawa do emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego, co niewątpliwie wiązało się z koniecznością ustalenia przez organ rentowy, czy w dacie złożenia wniosku spełniła ona warunki do przyznania emerytury kapitałowej. Przesłanki zaś

warunkujące nabycie prawa do emerytury kapitałowej określa art. 8 ustawy o emeryturach kapitałowych. W myśl tego przepisu członek otwartego funduszu emerytalnego, którym była zmarła, nabywa prawo do okresowej emerytury kapitałowej, jeżeli: 1) osiągnął wiek, o którym mowa w art. 24 ust. 1a ustawy emerytalnej oraz 2) kwota środków zewidencjonowanych na subkoncie, ustalona na ostatni dzień miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego zostanie przyznana emerytura, jest równa lub wyższa od dwudziestokrotności kwoty dodatku pielęgnacyjnego. Sąd Apelacyjny wyjaśnił, że stosownie do punktu pierwszego tego przepisu, wiek, o którym mowa w art. 24 ust. 1a ustawy emerytalnej, odpowiada wiekowi, który muszą osiągnąć kobiety, aby nabyć prawo do powszechnej emerytury. W stosunku do kobiet urodzonych do dnia 31 grudnia 1952 r. (czyli w przedziale, w którym mieściła się zmarła ubezpieczona) wymagane było osiągnięcie wieku co najmniej 60 lat. Bez wątplenia zmarła ubezpieczona osiągnęła taki wiek w momencie złożenia wniosku o emeryturę, stąd spełniła przesłankę określoną w punkcie 1 art. 8 ustawy o emeryturach kapitałowych. Nie wypełniła natomiast warunku wynikającego z punktu 2 tego przepisu, co zgodnie z art. 15 ust. 1 ustawy o emeryturach kapitałowych stanowiło podstawę do nieustalenia przez organ rentowy prawa do okresowej emerytury kapitałowej i jej wysokości, a następnie stosownie do art. 11 tej ustawy - uwzględnienia przez organ rentowy środków zaewidencjonowanych na subkoncie przy ustalaniu wysokości emerytury, o której mowa w art. 24 ust. 1 lub art. 24a ustawy emerytalnej. Jednocześnie Sąd drugiej instancji stwierdził, że z akt emerytalnych wynika, że do wysokości przyznanej matce wnioskodawcy emerytury z tytułu osiągnięcia powszechnego wieku emerytalnego zostały doliczone składki z ofe (k. 32 akt emerytalnych). W świetle tych okoliczności, zdaniem Sądu Apelacyjnego, niezależnie od innych przesłanek, nie spełniła ona jednego z warunków określonych w art. 25b ust. 1 pkt 1 ustawy emerytalnej, bo ani nie osiągnęła wymaganego dla niej wieku 66 lat i 7 miesięcy, ani nie miała ustalonego prawa do okresowej emerytury kapitałowej przed osiągnięciem tego wieku.

Powyższy wyrok zaskarżył w całości skargą kasacyjną pełnomocnik wnioskodawcy, zarzucając naruszenie prawa materialnego - art. 25b ustawy emerytalnej poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że wnioskodawcy

nie przysługuje wypłata świadczenia gwarantowanego przewidzianego w tym przepisie dla spadkobiercy zmarłego emeryta w sytuacji, gdy spełnione zostały wszystkie kryteria uzasadniające przyznanie tego świadczenia. Zarzucił także naruszenie przepisów postępowania, które miało istotny wpływ na wynik sprawy - art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. polegające na sporządzeniu uzasadnienia wyroku z pominięciem ustalenia faktów i dowodów dotyczących braku spełnienia przez zmarłą ubezpieczoną przesłanki z art. 8 pkt 2 ustawy o emeryturach kapitałowych, która to przesłanka stanowiła warunek konieczny przyznania wnioskodawcy świadczenia wskazanego w art. 25b. ustawy emerytalnej oraz art. 382 k.p.c. w związku z art. 227 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. poprzez orzeczenie przez Sąd drugiej instancji z pominięciem dowodów zgromadzonych w aktach organu, stanowiących załącznik do akt sprawy, przez co Sąd Apelacyjny nie dokonał właściwej oceny przesłanek warunkujących przyznanie wnioskodawcy świadczenia z art. 25 ustawy emerytalnej. W oparciu o przedstawione zarzuty wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania, w tym kosztach zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną pełnomocnik organu rentowego wniósł o odmowę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, ewentualnie o oddalenie skargi kasacyjnej wraz z orzeczeniem o kosztach zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym według norm przepisanych.

Prokurator Generalny, do którego zwrócił się Sąd Najwyższy w trybie art. 398⁸ § 1 k.p.c., wyraził pogląd o niezasadności skargi kasacyjnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest uzasadniona, bowiem zarzuty, na których została oparta nie zasługują na podzielenie.

Wstępnie i ogólnie, uwzględniając okoliczności sprawy, należy zwrócić uwagę, że głównym założeniem reformy emerytalnej z 1999 r. była zmiana formuły wymiaru emerytury z tzw. systemu zdefiniowanego świadczenia na systemu zdefiniowanej składki dla osób urodzonych od dnia 1 stycznia 1949 r. W związku z

tym wprowadzono - zarządzany w sposób kapitałowy - segment ubezpieczenia emerytalnego w postaci otwartych funduszy emerytalnych, który nie był przewidziany dla osób objętych systemem zdefiniowanego świadczenia (art. 111 ustawy systemowej), był natomiast obowiązkowy dla osób urodzonych od dnia 1 stycznia 1969 r. i dobrowolny dla osób urodzonych w latach 1949-1968.

Z dniem 8 stycznia 2008 r. weszła w życie ustawa o emeryturach kapitałowych, określająca zasady wypłaty środków gromadzonych w ofe, rozróżniająca (art. 7 ust. 1 ustawy) okresową emeryturę kapitałową, która mogła być nabywana od dnia 8 stycznia 2009 r. (tj. od daty wejścia ustawy w życie) oraz dożywotnią emeryturę kapitałową. Stosownie do art. 8 pkt 1 ustawy o emeryturach kapitałowych okresową emeryturę kapitałową nabywa się od osiągnięcia 60 roku życia, zaś prawo do niej przysługuje - zgodnie z art. 7 ust. 2 tej ustawy - do ukończenia 65 roku życia. Od osiągnięcia tego wieku - zgodnie z ówczesnym brzmieniem art. 7 ust. 3 ustawy o emeryturach kapitałowych - możliwe miało być nabycie prawa do dożywotniej emerytury kapitałowej, z którym zgodnie z ówczesnym brzmieniem art. 81 ust. 10 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych miało się wiązać ustanie członkostwa w ofe.

Już w tym miejscu trzeba zwrócić uwagę, że pomimo różnicy w wieku emerytalnym kobiet i mężczyzn, istniejącym na dzień wejścia w życie ustawy o emeryturach kapitałowych, moment ustania członkostwa w ofe był związany z osiągnięciem 65. roku życia niezależnie od płci uprawnionych.

Ustawą z dnia 25 marca 2011 r. o zmianie niektórych ustaw związanych z funkcjonowaniem systemu ubezpieczeń społecznych (Dz.U. Nr 75, poz. 398 ze zm.) wprowadzono - z dniem 1 maja 2011 r. - subkonto prowadzone przez ZUS, na które wpłacana była część składki dotychczas przekazywana do ofe - art. 22 ust. 3 ustawy systemowej w nowym brzmieniu, przy czym zgodnie z art. 40e ust. 1 tej ustawy, środki ewidencjonowane na subkoncie podlegały podziałowi w przypadku śmierci na zasadach określonych w przepisach o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych dotyczących podziału środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym w razie śmierci. Tą samą nowelizacją dodano do ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych art. 40f, zgodnie z którym przypadku śmierci emeryta pobierającego dożywotnią emeryturę kapitałową, jeżeli

śmierć nastąpiła w ciągu 3 lat od miesiąca, w którym po raz pierwszy wypłacono tę emeryturę, osoby, na rzecz których nastąpiła wypłata gwarantowana, mają prawo do udziału w kwocie zwaloryzowanych składek i odsetek za zwłokę zewidencjonowanych na subkoncie emeryta.

Kolejna zmiana wprowadzona została ustawą z dnia 11 maja 2012 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2012 r., poz. 637 ze zm.), podnoszącą i zrównującą wiek emerytalny kobiet i mężczyzn, co oznaczało przesunięcie terminów nabycia prawa do emerytur kapitałowych, a przez to również wypłaty gwarantowanej.

Nie omawiając szczegółowo zmian wprowadzonych kolejną ustawą - z dnia 6 grudnia 2013 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z określeniem zasad wypłaty emerytur ze środków zgromadzonych w otwartych funduszach emerytalnych (Dz.U. z 2013 r., poz. 1717) trzeba, zważywszy okoliczności sprawy, odnotować jednak rezygnację z dożywotnich emerytur kapitałowych oraz dodanie art. 25b ustawy emerytalnej, zgodnie z którym wypłata gwarantowana następuje po śmierci emeryta, który nabył prawo do emerytury po osiągnięciu wieku emerytalnego właściwego mężczyznom albo do dnia poprzedzającego osiągnięcie tego wieku miał ustalone prawo do okresowej emerytury kapitałowej, której pobieranie zakończył i który posiadał subkonto. Od momentu ustalenia prawa do emerytury nowe składki nie są ewidencjonowane na subkoncie, w całości trafiając na konto indywidualne (tzn. do pierwszego segmentu emerytalnego). W związku ze zniesieniem dożywotniej emerytury kapitałowej, w art. 25b ust. 1 ustawy emerytalnej odwołano się do osiągnięcia wieku emerytalnego właściwego mężczyznom, stąd przesłanka zgromadzenia odpowiednich środków w drugim segmencie emerytalnym w odniesieniu do mężczyzn została zniesiona, zaś w przypadku kobiet zastąpiono ten warunek uprzednim ustaleniem prawa do okresowej emerytury kapitałowej.

Powyższe wymaga uzupełnienia o ostatnią spośród dotychczasowych nowelizacji przywracającej z dniem 1 października 2017 r. wiek emerytalny wynoszący odpowiednio 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn (ustawa z dnia 16

listopada 2016 r. o zmianie ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych oraz niektórych innych ustaw - Dz.U. z 2017 r., poz. 38).

Odnosząc powyższe uwagi do materii sprawy, trzeba opierając się na gramatycznej wykładni art. 25b ust. 1 ustawy emerytalnej, jednoznacznie stwierdzić, że niezależnie od płci zmarłego emeryta, prawo do wypłaty gwarantowanej z tego przepisu można nabyć po emerycie, który zmarł osiągnąwszy wiek emerytalny właściwy mężczyznom.

W razie śmierci kobiety, która osiągnąwszy wiek emerytalny właściwy jej płci, nie dożyła wieku emerytalnego mężczyzn, posiadane przez nią w chwili śmierci środki w ramach drugiego segmentu ubezpieczenia emerytalnego są dziedziczone.

To ostatnie stwierdzenie należy jednak uzupełnić o uwagi odnoszące się emerytury ustalonej w oparciu o art. 183 ustawy emerytalnej, tak jak w rozpoznawanej sprawie.

Prawo do skorzystania z emerytury wyliczanej częściowo w systemie zdefiniowanego świadczenia, po części zaś w systemie zdefiniowanej składki z art. 183 ustawy emerytalnej osób urodzonych w latach 1949-1953, które dobrowolnie przystąpiły do ofe (przypadek matki wnioskodawcy), jest uwarunkowane złożeniem wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem organu rentowego, na dochody budżetu państwa. Stosownie do powyższego i zgodnie z art. 84a ust. 1 ustawy o organizacji i funkcjonowaniu funduszy emerytalnych, osoby takie, były obowiązane złożyć oświadczenie o zapoznaniu się między innymi z treścią art. 183 ustawy emerytalnej co wiązało się z utratą pewnych potencjalnych uprawnień. Oprócz możliwości obliczenia emerytury w systemie zdefiniowanego świadczenia, złożenie takiego oświadczenia powoduje skutek określony w art. 184 ust. 3 ustawy emerytalnej, polegający na zwiększeniu stanu konta indywidualnego przez pomnożenie wskaźnikiem korygującym wynoszącym 19,52/12,22, stanowiącym stosunek pełnej wysokości składki na ubezpieczenie emerytalne do wysokości zaewidencjonowanej na koncie ubezpieczonego w ZUS. Różnica między wskazanymi wartościami wynosząca 7,3% stanowi wartość przekazywaną od samego początku do drugiego segmentu – pierwotnie na rachunek w ofe, zaś później na subkonto. W ten sposób osoba, której świadczenie zostało obliczone na

podstawie art. 183 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, obydwie części świadczenia ma wyliczane w pełnej wysokości, wiąże się to jednak z przekazaniem środków zgromadzonych w drugim segmencie emerytalnym na dochody budżetu państwa.

W tych okolicznościach zarzut naruszenia prawa materialnego - art. 25b ustawy emerytalnej jest nieuzasadniony, ponieważ sąd prawidłowo stwierdził, że wnioskodawcy nie przysługuje świadczenie w postaci wypłaty gwarantowanej. Taki wniosek wynika z faktu, że osoba urodzona w dniu 27 sierpnia 1952 r. – niezależnie od płci - osiągnęłaby wiek emerytalny mężczyzn w dniu 1 października 2017 r. (tj. w dniu wejścia w życie ustawy na nowo obniżającej wiek emerytalny). Dopiero wówczas po stronie ZUS pojawiłby się obowiązek poinformowania emerytki o możliwości wskazania osób uprawnionych do wypłaty gwarantowanej. Skoro śmierć nastąpiła w dniu 4 lutego 2016 r. tj. przed tą datą, to prawo do wypłaty gwarantowanej nie powstało.

Zawarte w skardze wyliczenia skarżącego dotyczące składek, które powinny były trafić na subkonto zmarłej nie mają więc znaczenia, gdy się uwzględni, że w dniu osiągnięcia wieku emerytalnego tj. 27 sierpnia 2014 r. ostatnie środki zgromadzone przez ubezpieczoną w ofe zostały przeniesione i zaewidencjonowane na subkoncie zaś stan środków na nim nie wpływa na brak możliwości zastosowania w sprawie art. 25b ustawy emerytalnej. Trzeba też zauważyć, że zgodnie z niekwestionowanym oświadczeniem ZUS z dnia 22 lutego 2016 r. przy ustalaniu podstawy wymiaru emerytury matki wnioskodawcy – zgodnie z art. 183 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, uwzględniono składki na ubezpieczenie emerytalne zaewidencjonowane na jej koncie indywidualnym w ZUS zwiększone wymienionym wyżej wskaźnikiem korygującym, zaś środki zgromadzone w drugim segmencie zostały przekazane na dochody budżetu państwa.

Tak więc w przypadku śmierci emerytki, której świadczenie zostało obliczone na podstawie art. 183 ustawy emerytalnej (w obydwu częściach w pełnej wysokości) przed osiągnięciem przez nią wieku emerytalnego właściwego mężczyznom, wiążące się z przekazaniem środków zgromadzonych w drugim segmencie emerytalnym na dochody budżetu państwa, nie jest możliwe nabycie prawa do wypłaty gwarantowanej określonej w art. 25b ustawy emerytalnej.

W ocenie Sądu Najwyższego, także wskazywane w skardze kasacyjnej naruszenie przepisów postępowania nie jest uzasadnione. Odnosnie do zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. warto zauważyć, że powołany przepis może stanowić usprawiedliwioną podstawę kasacyjną wtedy, gdy uzasadnienie wyroku sądu drugiej instancji nie posiada wszystkich koniecznych elementów lub gdy zawiera kardynalne braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną. Chodzi o sytuację, gdy treść uzasadnienia orzeczenia uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania wyroku (orzeczenia Sądu Najwyższego z dnia 8 października 1997 r., I CKN 312/97; z dnia 19 lutego 2002 r., IV CKN 718/00; z dnia 20 lutego 2003 r., I CKN 656/01 i z dnia 22 maja 2003 r., II CKN 121/02, niepublikowane oraz z dnia 10 listopada 1998 r., III CKN 792/98, OSNC 1999 nr 4, poz. 83; z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147/05, LEX nr 190753 i z dnia 9 lipca 2008 r., I PK 2/08, LEX nr 497691). Trzeba pamiętać, iż art. 328 § 2 k.p.c. zastosowany odpowiednio do uzasadnienia orzeczenia sądu drugiej instancji (art. 391 § 1 k.p.c.) oznacza, że uzasadnienie to nie musi zawierać wszystkich elementów uzasadnienia wyroku sądu pierwszej instancji, ale takie elementy, które ze względu na treść apelacji i na zakres rozpoznawanej sprawy, wyznaczony przepisami ustawy, są potrzebne do rozstrzygnięcia sporu przez tenże sąd (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r., II CSK 244/07, LEX nr 487508). W sytuacji, gdy sąd drugiej instancji nie uzupełnia postępowania dowodowego ani, po rozważeniu zarzutów apelacyjnych, nie znajduje podstaw do zakwestionowania oceny dowodów i ustaleń faktycznych orzeczenia pierwszoinstancyjnego, może te ustalenia przyjąć za podstawę faktyczną swojego rozstrzygnięcia. Wystarczające jest wówczas, by stanowisko to znalazło odzwierciedlenie w uzasadnieniu orzeczenia sądu odwoławczego (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98, LEX nr 50863 i z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09, LEX nr 518138).

Z kolei art. 382 k.p.c. nie stanowi samodzielnej podstawy działania sądu drugiej instancji, gdyż swoją funkcję merytoryczną (rozpoznawczą) sąd ten spełnia – w zależności od potrzeb oraz wniosków stron – stosując (przez odesłanie zawarte w art. 391 k.p.c.) właściwe przepisy o postępowaniu przed sądem pierwszej instancji. Nie można zatem - z pominięciem wymagań przewidzianych w art. 398³ §

1 pkt 2 k.p.c. – zasadnie zarzucać naruszenia przez sąd drugiej instancji tego przepisu i przypisywanych temu sądowi kompetencji w postępowaniu odwoławczym. Zarzut naruszenia art. 382 k.p.c. w zasadzie nie może stanowić samodzielnego uzasadnienia podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., lecz konieczne jest wskazanie także tych przepisów normujących postępowanie rozpoznawcze, którym sąd drugiej instancji, rozpoznając apelację, uchybił (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 1999 r., II CKN 102/98, LEX nr 50665; z dnia 13 czerwca 2001 r., II CKN 537/00, LEX nr 52600 i z dnia 12 grudnia 2001 r., III CKN 496/00, LEX nr 53130 oraz z dnia 26 listopada 2004 r., V CK 263/04, LEX nr 520044). Jeżeli podstawa kasacyjna z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. ogranicza się do zarzutu naruszenia ogólnej normy procesowej art. 382 k.p.c., to może być ona usprawiedliwiona tylko wówczas, kiedy skarżący wykaże, że sąd drugiej instancji bezpodstawnie nie uzupełnił postępowania dowodowego lub pominął część zebranego materiału, jeżeli uchybienia te mogły mieć wpływ na wynik sprawy, albo kiedy mimo przeprowadzenia postępowania dowodowego orzekł wyłącznie na podstawie materiału zgromadzonego przez sąd pierwszej instancji lub oparł swoje rozstrzygnięcie na własnym materiale, pomijając wyniki postępowania dowodowego przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., II CKN 815/97, Wokanda 1999 nr 1, poz. 6 oraz wyroki z dnia 16 marca 1999 r., II UKN 520/98, OSNP 2000 nr 9, poz. 372; z dnia 8 grudnia 1999 r., II CKN 587/98, LEX nr 479343; z dnia 6 lipca 2000 r., V CKN 256/00, LEX nr 52657; z dnia 13 września 2001 r., I CKN 237/99, LEX nr 52348; z dnia 22 lipca 2004 r., II CK 477/03, LEX nr 269787; z dnia 10 stycznia 2008 r., IV CSK 339/07, LEX nr 492178; z dnia 24 kwietnia 2008 r., IV CSK 39/08, LEX nr 424361 i z dnia 24 czerwca 2008 r., II PK 323/07, LEX nr 491386). Art. 382 k.p.c. nie nakłada przy tym na sąd drugiej instancji obowiązku przeprowadzenia postępowania dowodowego, lecz sąd ten jest władny samodzielnie dokonać ustaleń faktycznych bez potrzeby uzupełniania materiału dowodowego zebranego przed sądem pierwszej instancji, o ile zachodzą ku temu potrzeby. Uzupełnienie postępowania przed sądem apelacyjnym o dowody, które mimo wniosku strony sąd pierwszej instancji pominął, jest uzasadnione wówczas, gdy dotyczą one okoliczności istotnych z punktu widzenia prawa materialnego mającego znaczenie

dla rozstrzygnięcia sprawy (wyroki Sądu Najwyższego z dnia 26 maja 1999 r., III CKN 254/98, LEX nr 521901; z dnia 2 marca 2000 r., III CKN 257/00, LEX nr 530723 i z dnia 17 lipca 2008 r., II CSK 102/08, LEX nr 447689). Przepis art. 227 k.p.c. (dotyczący kwestii przedmiotu dowodu) nie może z kolei być przedmiotem naruszenia sądu, gdyż nie jest on źródłem obowiązków ani uprawnień jurysdykcyjnych, lecz określa jedynie wolę ustawodawcy ograniczenia kręgu faktów, które mogą być przedmiotem dowodu.

Nie podzielając więc zarzutów i wniosków kasacyjnych, Sąd Najwyższy z mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.

O kosztach orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., oraz § 9 ust. 2 oraz § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r., poz. 265).

as